

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Сучасний стан природи Львівщини викликає тривогу вчених багатьох галузей знань. Нераціональне використання природних ресурсів, яке проявляється у недосконалих способах розробки соляних та сірчаних копалень, просіданні земної поверхні, провалутворенні, суцільних вирубках лісів на крутосхилах Карпат, розорюванні схилів, будівництві промислових підприємств та доріг, призвели до руйнування природних екосистем, наслідком чого стали інтенсивні повені, вітровали, ерозія, забруднення середовища та інші негативні явища. Разом з тим прекрасна природа Львівщини. Через її територію проходить центральноевропейський вододіл, так зване Розточчя, який розділяє басейни Чорного та Балтійського морів, який у минулому був вкритий суцільними лісовими масивами. Добре, що і тепер тут ліси збереглись майже на половині поверхні і вони охороняються у заповіднику Розточчя, Яворівському природному національному парку та в окремих заказниках. На півдні області розташовані вкриті лісами Карпати з високими вершинами і глибокими долинами чисельних гірських потоків, які живлять водами одну з найбільших європейських рік Дністер. Неповторна краса Карпат привернула увагу Всесвітнього Фонду Природи, який серед 200 ключових екологічних регіонів Землі обрав Карпатські гори однією з найважливіших природних територій Центральної Європи. Така ж чудова природа Передкарпаття та Опілля в межах області. У всіх цих екологічних районах природа змінювалась не завжди розумним втручанням людського фактора, що вказує на необхідність розробки заходів раціонального природокористування та охорони природи.

Представлений читачам збірник наукових праць Екологічної Комісії Наукового Товариства ім. Шевченка присвячений екологічним проблемам Львівщини. В ньому вміщені статті відомих вчених Львова, які стосуються екологічних проблем природокористування, біологічної розмаїтості (рослин і тварин), охорони природи і використання ресурсів, а також повідомлення про видатні постаті природничої науки Львівщини.

У першому розділі збірника розглядається питання про саму суть екології як науки про взаємозв'язки між живими організмами і їх сере-

довищем, роль людини як збурювального чинника і завдання цієї науки в сучасних умовах. Роль екології у раціональному природокористуванні стала настільки очевидною, що її принципи покладені в основу концепції „сталого розвитку” як розумного поєднання економічних потреб людини з екологічними можливостями середовища, проголошеної міжнародною Організацією Об’єднаних націй у Ріо-де-Жанейро у 1992 р. на конференції, в якій прийняли участь 179 держав світу. Концепція сталого розвитку передбачає охорону глобальної екосистеми Земля (води, біорозмаїття, атмосфери, лісових екосистем, ґрунтів тощо), управління природними ресурсами та інші процеси, які повинні знайти застосування і у нашій області.

Проте в області ще мають місце негативні явища, пов’язані з нераціональним використанням ресурсів, зокрема, недосконалою технологією розробки Передкарпатських та Яворівських соляних та сірчанних родовищ, що призвело до погіршення гідрогеологічних, гідрологічних, ландшафтно-геохімічних, геоморфологічних, інженерних та геодинамічних умов. Без уваги залишилися чисельні нафтові свердловини на бориславському нафтовому родовищі, з яких періодично пульсує нафта, забруднюючи ґрунти, водойми, повітря. Забруднення середовища транскордонними перенесеннями кислотних опадів, нагромодження токсичних побутових та промислових відходів, що веде до зниження природнього репрезентативного потенціалу, зниження чисельності диких тварин, забруднення і втрати родючості ґрунтів.

Великі екологічні проблеми виникли у лісовому, сільському та пасовищному господарствах. Вони пов’язані з надмірною експлуатацією лісових ресурсів, переорюванням крутосхилів, недосконалою меліорацією, перевантаженням пасовищ, що призвело до весняних повеней, ерозії ґрунтів, заболочування, заміни високопродуктивних лук низькопродуктивними угіддями та інше. У цьому ж розділі збірника розглядаються питання про можливість заростання техногенних ландшафтів сірчанних родовищ Яворівщини природнім шляхом, екологічні сукцесії детриту в лісах Карпат, можливість реконструкції минулого рослинного покриву урбанізованих територій шляхом картографічного моделювання, а також вплив екологічних і соціально-політичних факторів на генетичний фон людини.

Другий розділ збірника „Біологічна розмаїтість” присвячений огляду видового багатства рослинного і тваринного світу Львівщини. Необхідність такого огляду пояснювалася потребою виявити не тільки видову розмаїтість рослин і тварин, але і виявити рідкісні види, які знаходяться під загрозою вимирання і які потребують пильної охорони. Адже охорона біорозмаїття є одним із головних завдань сталого розвитку. Велике розмаїття флори і фауни в межах області пояснюється багатством екологічних ніш, сприятливих для існування видів. На території нашої області знаходиться багато рідкісних видів рослин і тварин, занесених до відповідних Червоних книг України і які

охороняються державою. Адже видове розмаїття — це не тільки естетичне задоволення, але й безцінна генетична спадщина біологічної еволюції, здоров'я людини, гордість нації і нескінченне наукове пізнання. Зокрема, на території Львівщини виявлено 123 рідкісні, ендемічні й реліктові червонокнижні види рослин, які потребують інвентаризації їх оселищ і державної охорони. Нажаль, на території області уже зникло біля десяти таких видів. З метою посилення їх охорони висловлюються побажання підготувати до друку книгу з ілюстраціями червонокнижних рослин, а також регіональних рідкісних видів. У цьому ж розділі йдеться про флору окремих флористичних районів, зокрема, Розточчя, Бескид, родини осокових, орхідних, які зникають через осушення земель, а також про методи їх охорони.

У третьому розділі збірника „Охорона природи і природні ресурси” повідомляється про стан охорони природи на Львівщині, вплив антропогенних факторів на рослинність, а також про інтродукцію дендрофлори, формування зелених насаджень та деякі проблеми сільськогосподарського виробництва. Констатується факт, що сучасний стан охорони природи на Львівщині вимагає поліпшення. Цей висновок зроблений на основі порівняння площ заповідних територій Львівської області (5,2 %) з площами заповідних територій Івано-Франківської, Закарпатської та Тернопільської області (13,1 %; 16,6 і 8,5 % відповідно), які майже у два рази більші. В природоохоронному фонді недостатньо представлені природні комплекси Передкарпаття, Опілля та Полісся. Завдання полягає не у формуванні нових ізольованих (острівних) охоронних об'єктів, які виконуватимуть пасивні функції збереження біорозмаїття, а у формуванні інтегрованої функціональної системи, яка б забезпечувала широкий обмін генетичною інформацією між окремими масивами.

Починаючи з цього тому редакційна колегія планує друкувати короткі повідомлення про життя і діяльність видатних природодослідників Галичини. У збірнику сперше у нашій літературі подаються відомості про діяльність професорів Львівського університету В. Бессера та Б. Дибовського, які працювали в австро-угорському періоді, та нашій сучасниці Х. Пашук.

Редакційна колегія сподівається, що праці Екологічної Комісії НТШ знайдуть позитивний відгук фахівців-екологів та широкого кола читачів.

Редакційна колегія Екологічної комісії НТШ висловлює щире подяку пану Ярославу Тупчакському за сумлінну і висококваліфіковану літературну редакцію збірника, яка великою мірою сприяла його покращенню.

Костянтин МАЛИНОВСЬКИЙ